

ГЕРМЕНЕВТИЧНИЙ ВИМІР ПРАВОВОЇ РЕАЛЬНОСТІ

Сучасна філософська герменевтика досліджує розуміння, тлумачення, інтерпретацію текстів. Вона нерозривно пов'язана як з теоретичними правовими дослідженнями, так і з філософією права. Розуміння позитивного права з часу появи писемності відбувається через тексти законів та інших нормативних актів, які, виражаючи думки та наміри законодавця, потребують верифікації нормативного матеріалу разом із мовним аналізом останнього. Такі тексти повинні щонайбільше відповідати розумінню зовнішнього світу суб'єктами, які їх створюють. Це досягається шляхом втілення у точному текстовому відображенні об'єктивних зв'язків та соціальних відносин. З іншого боку, розуміння законів особами, які їх читають і використовують, має відповідати «літері» і «духу» самого закону, без втрати його смислу і в аспекті системного правового тлумачення. Герменевтичній концепції відмінності між правом і законом притаманний оригінальний засіб знаходження права. «Дух» права, за тлумаченням герменевтиків, поєднує в собі взаємодоповнюючі елементи сутності (справедливості як природного стану людини) та існування (екзистенції). Тобто, у вимірі правової реальності герменевтика забезпечує не тільки точне розуміння сутності права як соціально-політичного явища, але і його філософське пізнання та розуміння на рівні онтологічної дійсності. А. Кауфман, вважав, що

герменевтичний метод дає розуміння «справжнього» права, бо основу його герменевтичного знаходження становить дещо «онтологічне» (свобода як природний стан людини) [1, с.104].

Безпомилкове пояснення, тлумачення норм права, що регулює суспільні відносини, ґрунтується на з'ясуванні їх змісту, сутності, де визначальним стає мовне порозуміння між людиною та іншими особами в умовах співіснування у соціальному середовищі. Це означає, що соціальні відносини регулюються не лише діючими юридичними нормами, а і неодмінно базуються на їх єдиному розумінні і розумному тлумаченні у процесі існування особистісних відносин. Без розуміння, а отже і прийняття права окремою людиною та усім суспільством в цілому, існує небезпідставна загроза у припиненні його дії, оскільки сутнісне розуміння права і є основою дії юридичних законів у соціальному середовищі.

Герменевтика вчить, що відправною точкою будь-якого розуміння є історико-критичне тлумачення [2, с.36]. Воно намагається, за наявної можливості, об'єктивно актуалізувати смислові дефініції. Це реалізується за допомогою знань і за участі процесів попереднього розуміння. Воно має на меті відновити сенс з причин виникнення тексту виходячи з міркувань автора і сучасників, тобто відновити його первісний зміст.

За допомогою герменевтики здійснюється системне тлумачення права розглянутого в єдності публічного і приватного, матеріального і процесуального, національного і міжнародного. На розуміння права в герменевтичному контексті впливають не тільки і не стільки організаційні та юридично-технічні фактори, що характеризують правову реальність, а й в рівній мірі економічні показники, особливості національного менталітету, історичні традиції тощо.

Тобто, якщо ми кажемо про герменевтику у галузі права, то її завданням як багатогранного людського досвіду, спрямованого на досягнення порозуміння з іншим, хоча, на перший погляд, і виявляється занадто скромним, порівняно з науковими методологічними концепціями, але по суті є не менш амбітним, ніж завдання самого права – уможливити мирне співіснування людей [3, с.306].

Герменевтика не підміняє і не заміняє тлумачення права. Тлумачення права представляє собою інструмент юридичної техніки. Двоєдиним завданням, яке вирішує інститут тлумачення (інтерпретації), є з'ясування і роз'яснення волі законодавця, вираженої в нормативному правовому тексті.

Правова герменевтика, як розділ науки про розуміння, покликана об'єднати в собі:

1) знання про способи викладу волі в юридичному тексті (юридична техніка, юридична лінгвістика, логістика як наука про виклад і оформлення нормативних актів);

2) знання про прийоми (способи) з'ясування та роз'яснення волі, викладеної в юридичних документах (тлумачення);

3) правову експертизу юридичних текстів як спеціальну сферу знань про виправлення вад юридичних текстів [4, с. 40].

Використання юридичної герменевтики як методології дозволяє адекватно тлумачити зміст правових норм, забезпечує їх ефективну реалізацію. Проблема тлумачення норм права, що здійснюється різними суб'єктами інтерпретаційної діяльності, багатогранна, стосується різних аспектів життєдіяльності держави і суспільства, має теоретичну і практичну значимість [5, с.191].

Тобто, герменевтика робить можливим виключення багатьох спірних питань, підвищує цінність та значимість інтерпретаційної практики, всебічно та повно досліджує суперечності та помилки під час тлумачення правових норм, удосконалює «мову» законів.

Стає дедалі очевидним, що ступінь розробленості і досконалості дослідження «мови» права прямо впливає на ефективність застосування правових норм і служить одним із важливих показників правової культури суспільства.

Література:

1. Філософія права: підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. І. Максимов та ін. / за ред. д-ра філос. наук, проф. О. Г. Данильяна. – Харків: Право, 2009. 208 с.

2. Теории, школы, концепции (критические анализы): Художественная концепция и герменевтика / Отв.ред.Ю.Б. Борев. М.: Наука, 1985. 288с.

3. Сучасне суспільство: філософсько-правове дослідження актуальних проблем: монографія / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, С. Б. Жданенко та ін.; за ред. О. Г. Данильяна. 2-ге вид., перероб. та допов. Харків : Право, 2017. 416 с.

4. Ловпаче З.Х. Юридическая герменевтика как раздел науки о понимании. Вестник Адыгейского государственного университета. Серия: Религиоведение: философия, история, социология, юриспруденция, политология, культурология. 2011. Вып. 3. С. 36-42.

5. Нетреб'як О. Сутність та значення правової герменевтики. Підприємництво, господарство і право. 2017. № 5. С. 189-192.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

Кафедра філософії

ФІЛОСОФІЯ І ПРАВО

Тези доповідей
XVI Міжнародної наукової конференції
аспірантів та студентів
(22 травня 2020 року)

Харків
«Право»
2020

УДК 340.12

Ф56

Організаційний комітет:

Голова – А. П. Гетьман, доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України, проректор з наукової роботи Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Члени: О. Г. Данильян, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії; С. Б. Жданенко, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії; І. І. Коваленко, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії; Г. В. Коваленко, кандидат юридичних наук, асистент кафедри філософії

Тези друкуються мовою авторів у авторській редакції

Філософія і право : тези доп. XVI Міжнар. наук. конф. аспірантів та студентів (22 трав. 2020 р.). – Харків : Право, 2020. – 474 с.

ISBN 978-966-998-003-8

У пропонованій до уваги читачів збірці тез і повідомлень XVI Міжнародної наукової конференції аспірантів та студентів «Філософія і право» висвітлюється широке коло як загальнофілософських проблем, так і різноманітних аспектів філософії права. Певна частина матеріалів конференції розвиває і поглиблює філософські уявлення у царині правової онтології, правової антропології, теорії правових цінностей, теорії пізнання права та інституційного виміру права. Деякі напрацювання містять спроби не тільки по-новому підійти до осмислення вже достатньо розробленої проблематики, а й виявляються кроком на шляху пізнання раніше не відрефлектованого шару правової реальності. У цьому сенсі зміст нижченаведених тез засвідчує зацікавленість майбутніх фахівців права у більш глибокому теоретичному освоєнні тих феноменів правової реальності, пізнання яких є умовою розв'язання нагальних практичних завдань правотворчого й правозастосовного характеру в контексті гідного виконання професійної місії у розбудові правової державності в Україні.

УДК 340.12

Адреса редакційної колегії:

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
вул. Пушкінська, 77, Харків, 61024, Україна

© Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2020
© Оформлення. Видавництво «Право», 2020

ISBN 978-966-998-003-8